

Havisten werken voor mensen

10 jaar HaCo, Havisten Competent

Citaat uit de flyer van Havisten Competent: 'Studenten die tijdens de havo-opleiding het programma Havisten Competent doorlopen, hebben daar in het hbo aantoonbaar voordeel van in hun hbo-propedeuse vergeleken met studenten die het programma niet hebben gevolgd.' (onderzoek Kohnstamm Instituut, 2010). Zo'n uitspraak maakt nieuwsgierig. Zou hier het ultieme recept zijn gevonden om havisten bij voorbaat succes in het vervolgonderwijs te garanderen? Daarom deze keer in de serie scholen met bijzondere signatuur 'Havisten Competent'.

tekst en fotografie: Marlies van Tooren

WHAT'S IN IT FOR ME?

Op een zonnige vrijdagmiddag begin juni ontmoette ik in het gebouw van het Thomas a Kempis te Arnhem drie bestuursleden van Havisten Competent, namelijk Piet Groenewegen, Niels van der Graaff (directeur van het Thomas a Kempis in Arnhem) en Bas Smies (ex-teamleider havo, nu teamleider onderbouw op het Bataafs Lyceum in Hengelo). Piet Groenewegen is vanaf 2009 betrokken geraakt bij Havisten Competent, ook wel aangeduid met HaCo, vanuit zijn werk als adviseur bij het CPS. Het CPS was al bij de oprichting van het netwerk in 2005 aanwezig. Niels van der Graaff is penningmeester en er eigenlijk 'ingerold'. Van der Graaff: *"Ik ben hier 5 jaar geleden terechtgekomen, Ik moest wennen aan competentieonderwijs. Ik was zelf van de cognitieve uitdaging en van het traditionele onderwijs. Ik vind dat we hier een mooie mix hebben gevonden tussen het traditionele onderwijs, het recht doen aan de competentie en het verhaal dat je leerling doelen wilt geven en laten nadenken over wat ze ermee kunnen. Intussen ben ik heel erg overtuigd van wat we hier aan het doen zijn."*

Groenewegen en Van der Graaff vertellen elkaar aanvullend over het begin van Havisten Competent. Van der Graaff: *"Zo'n 10 jaar heeft een aantal havoscholen de koppen bij elkaar gestoken. Het idee was havoleerlingen op maat te bedienen. We zagen dat deze groep toch wat in de verdrukking zat en min of meer worstelde met een minderwaardigheidscomplex. Vaak werd de havoleerling over de kam van de vwo-leerling geschoren. Maar een havoleerling*

heeft een eigen begeleiding en een eigen soort onderwijs nodig, waarbij hij getriggerd wordt om aan de gang te gaan zonder dat hij constant wordt neergezet als een mindere vwo-leerling. Een havist denkt veel meer dan een vwo'er in termen als 'what's in it for me'. Een vwo leerling is bereid te werken voor een doel dat verder weg ligt. Een havist wil op korte termijn weten, waarvoor hij het doet. Dat maakt dat het onderwijs anders moet zijn. In veel scholen staan mensen op dezelfde manier voor de klas en bedienen op dezelfde manier vwo- en havoleerlingen. Het is niet voor niets, dat havo-4 toch vaak als een moeilijke groep wordt ervaren. Een aantal scholen heeft toen gezegd: 'We willen onderwijs op maat gaan bieden voor deze groep.' Eigenlijk waren we onze tijd ver vooruit."

Groenewegen: *"Je bent, door identieke kenmerken te benoemen, geneigd de ene groep scherp te onderscheiden ten opzichte van de andere, maar*

er zijn natuurlijk raakvlakken en overeenkomsten." Van de Graaff: *"Het is een glijdende schaal, maar een docent doet het in de ogen van een havist niet goed, als hij puur in de theorie blijft zitten, die is goed voor later, dat gaat hem niet worden. De relatie tussen de docent en een leerling is altijd belangrijk, maar docenten kunnen op het havo meer invloed uitoefenen op het verhaal dan op het vwo."* Groenewegen: *"Zo'n 10 jaar geleden begonnen we ons te realiseren dat havoleerlingen, m.n. in de bovenbouw, in het algemeen eerstegraders voor hun neus hebben, die zelf vwo hebben gehad en daarna een universitaire opleiding. Ze zijn heel erg op de inhoud gericht. Deze docenten benaderen het havo vaak als een vwo-light-opleiding. En daarmee wordt onvoldoende recht gedaan aan het feit dat havoleerlingen meer dan vwo-leerlingen geprikkeld worden door de relatie. Je moet in de havobovenbouw docenten hebben die zich daarvan bewust zijn en in staat én bereid zijn in de eerste*

Bas Smies ▲

▲ Niels van de Graaff

plaats te vertrekken vanuit de relatie en niet vanuit de inhoud.”

Van der Graaff beaamt: “Bij een gymnasiast kun je zeggen: “Je mag die docent niet, maar pak nu het boek, want met een 8 hoeft je niet te loten.” Maar bij een havist werkt dat niet, want als die zegt “Die man kan geen les geven”, is hij bereid om dat te bewijzen door een 5 of een 4 te halen zonder te denken aan zijn eigen toekomst. Heel zwart-wit gesteld: havisten werken voor mensen, vwo’ers voor cijfers.”

PRAKTIJK

Hoe ziet het verschil tussen gewoon onderwijs en havisten competent onderwijs er in de praktijk uit?

Van der Graaff: “De verschillen worden

kleiner, want de rest van Nederland begint steeds meer de havist op maat te bedienen. Een belangrijk verschil is, dat het onderwijs meer gericht is op wat leerlingen ermee kunnen: er zit veel meer praktijk in, meer verbanden naar het hbo, meer opdrachten gericht op samenwerking en gericht op het maken van producten. Niet alleen maar ‘er komt een toets aan en daar moeten we ons op voorbereiden’. En dat zie je ook terug in de schoolexamens. Daarin is de laatste jaren een behoorlijke slag gemaakt. Afgelopen jaar hebben scholen elkaar voor het eerst weer bezocht en ook elkaars examens bekeken. In de schoolexamens zit een grote praktijkcomponent. Tijdens ons convent, dat we ieder najaar houden, zie je ook, dat docenten opdrachten

en ideeën uitwisselen. We hebben ook een grote database met lesmateriaal op de site staan, mooie praktische onderzoeksopdrachten. Dat is gaaf. Hier op school volgen de vwo’ers de excellentieprogramma’s naast de lessen, maar voor het havo hebben we dit soort zaken juist in de reguliere onderwijstijd geprogrammeerd, niet naast de lessen, want anders zouden de leerlingen het nooit doen. Nu levert het ze sowieso wat op, namelijk minder reguliere lessen. Het gaat om ondernemende leerroutes, waarbij constant het bedrijfsleven en het hbo in beeld zijn. Dan maak je onderwijs dat er voor de leerling toe doet.”

DOORSTROOM

Terug naar de aanleiding voor dit gesprek, namelijk de resultaten in het hoger onderwijs. Van der Graaff: “Uit dat onderzoek uit 2010 bleek inderdaad, dat ex-HaCo-leerlingen het beter deden in het vervolgonderwijs, maar helaas is het lastig om doorstroomresultaten echt te duiden. We hebben Obe de Vries, oud inspecteur, bereid gevonden voor ons onderzoek te doen aan de hand van de DUO-gegevens van de HaCo-scholen. We hebben dus de beschikking over de doorstroomcijfers per cohort. We kunnen cohorten volgen en op de lange termijn zien hoe die het doen. En we kunnen zien, dat ze het iets beter doen, maar dat is niet significant. De winst ligt meer in een aanwijsbare verbetering in de manier waarop ze met vaardigheden omgaan: ze presenteren beter, reflecteren beter op hun leerproces. Dat horen we in de terugkoppeling die we krijgen van de hogescholen. Die verbeterde vaardigheden resulteren helaas niet altijd direct in betere cijfers of een kortere doorlooptijd.” Groenewegen vult aan: “Het is lastig doorstroomresultaten te duiden, want hoe loopbaanvaardiger leerlingen zijn, hoe beter ze ook in staat blijken te switchen. Het kan zo maar zijn, dat ze eenmaal studierend ook gemakkelijker switchen. Ze zijn zich ervan bewust, dat bepaalde competenties belangrijk zijn en dat ze beter iets anders kunnen gaan doen, als ze die niet beheersen.”

HaCo kan een enorme impuls aan je LOB-programma geven

PROFIEL VAN HACO-SCHOLEN

Havisten Competent is begonnen als informeel netwerk, dat het moest hebben van de informele contacten en uitwisseling, m.n. ook op de conferenties. Een netwerk dat berustte op enthousiasme van mensen die er met elkaar wat van willen maken. Inmiddels is het een stichting met een bestuur, waarin uiteraard ook het hbo is vertegenwoordigd. Borging van het contact met het hbo is immers één van de speerpunten. Een jaar of vijf geleden zijn de HaCo scholen min of meer spontaan begonnen met collegiale visitaties. Naar aanleiding daarvan ontstond de behoefte aan meer structuur in het netwerk. Er werd altijd al wel in het najaar een conferentie georganiseerd, maar de leden wilden méér, oftewel minder vrijblijvendheid. Nu is er een vierjaarlijkse cyclus opgezet om de kwaliteit van HaCo doorlopend te verbeteren. In het najaar van jaar 1 vindt er een collegiale visitatie plaats door een school (critical friends), in jaar 2 komt het bestuur langs, in jaar 3 een andere school als collegiale visiteur en in het vierde jaar bezoekt in het voorjaar een auditcommissie de school.

Groenewegen: *“Om de auditcommissie haar werk goed te laten doen moest er een meetlat ontwikkeld worden. Collegiaal visiteren kan vrijblijvend, je geeft elkaar tips en tops, maar als je met een auditcommissie komt, heb je wel iets nodig om te zeggen: mag je bij de club blijven, krijg je het predicaat excellente HaCo-school of moet er toch wel het één en ander gebeuren?”*

Scholen moeten zelf een bijdrage leveren aan de uitvoering van de cyclus. Ze worden niet alleen bezocht, ze moeten ook zelf bezoeken en verslagen maken.

Alle aangesloten HaCo-scholen waren enthousiast over de opzet van de vierjaarlijkse cyclus en het opgestelde HaCo-profiel. Een aantal scholen wilde zelfs direct instappen in fase 4, de audit.

Een discussiepunt dat vaker aan de orde is, als het gaat over het profiel van een HaCo-school, is de vraag wanneer je begint. Ben je al HaCo-school vanaf de brugklas of start het in de havo-3 bij de

PROFIEL VAN DE HAVIST EN DE HACO-SCHOLEN

Scholen die meedoen met Havisten Competent sluiten aan bij de behoeftes en sterktes van de havoleerling:

- ✓ **Motiverend onderwijs**
De havist wil graag positieve feedback. HaCo-scholen bieden motiverend onderwijs voor hun havisten, afgestemd op hun specifieke behoeftes en mogelijkheden.
- ✓ **Leren door doen**
De havist leert het beste door te doen. HaCo-scholen gaan uit van wat havisten nodig hebben en leuk vinden. De theorie toepassen vanuit situaties vanuit de praktijk.
- ✓ **Goede relatie**
De havist houdt van afwisseling en is gevoelig voor sfeer. Op HaCo-scholen werken leraren en leerlingen aan een goede relatie.
- ✓ **Zelf verantwoordelijk**
De havist wil weten waarvoor hij leert. Op HaCo-scholen krijgen leerling eigen verantwoordelijkheid bij het leren. De opdrachten zijn overzichtelijk en bieden op korte termijn resultaten.
- ✓ **Minder uitval**
De overgang van havo naar hbo wordt soepeler door het lessenpakket van havisten hierop aan te passen. HaCo-scholen zorgen voor een leerklimaat dat de kans op uitval of vertraging op het hbo verkleint.

COMPETENTIEPROFIEL

HaCo heeft in samenwerking met hbo-instellingen een competentieprofiel opgesteld voor de havist. Dit competentieprofiel telt vijf competenties, waarover de havist moet beschikken als hij naar het hbo gaat. De vijf competenties zijn:

1. het eigen leerproces sturen
2. beroepshouding ontwikkelen
3. informatievaardigheden ontwikkelen
4. probleemoplossend werken
5. samenwerken

Bron: www.havistencompetent.nl

▲ Piet Groenewegen

profielkeuze? Groenewegen: *“Thomas a Kempis heeft het besluit genomen om een volledige favoroute vanaf klas 1 in te richten. Ik vond dat nogal wat en we vinden dat in Nederland nog steeds wat, bleek afgelopen tijd weer in de krant, gezien de discussie over de brede brugklas. Dat is een spanningsveld. Een brugklas met uitgestelde determinatie of dit type leerlingen, dat uiteindelijk toch op het havo terecht komt, zo vroeg mogelijk op zijn eigen merites bedienen, dat is de discussie die we met de HaCo-scholen onderling hebben.”*

GEFLIPT

LOB is een speerpunt voor de HaCo-scholen. Van der Graaff: *“Als je een HaCo-school wilt zijn, betekent dat wat voor je lessen, voor je mentoraat en voor*

je decanaat.” Alle HaCo-scholen proberen LOB op een andere leest te schoeien dan in het verleden gebruikelijk was. Eén van de eerste zaken die ontwikkeld werden, waren de zogenaamde webquests. Smies: *“De quests zijn niet voorgeschreven, maar in principe vormen ze samen een volwaardig LOB-programma, dat zo overgenomen kan worden. In de praktijk geven scholen daar hun eigen invulling aan. Er wordt steeds meer materiaal uitgewisseld. Er worden vakgebonden opdrachten ingezet en zo wordt het steeds meer een mengsel van vak- en LOB-invulling.”*

Een succesonderdeel is op veel scholen de voorlichtingsavond over de profielen in de derde klas. Binnen het HaCo-programma is die ‘geflipt’, d.w.z. dat deze door de leerlingen wordt verzorgd. Smies:

“De leerlingen worden zelf de expert, duiken erin, worden op pad gestuurd, interviewen beroepsbeoefenaars, verzamelen informatie op een andere manier, presenteren die aan hun eigen ouders. Aan het einde weten ze misschien nog wel meer dan anders! De dynamiek van LOB verandert. Het eigenaarschap wordt bij de leerling gelegd. Leerlingen regelen zelf stages, doen veel meer ervaringen op buiten school. Ze zijn veel meer zelf aan zet. Het is belangrijk dat je decaan erachter staat, want die komt in een meer coachende rol. HaCo kan een enorme impuls aan je LOB-programma geven.”

AANSLUITEN BIJ HACO

Het HaCO-netwerk wil groeien. Smies: *“Er is een onontgonnen gebied in het noorden van het land. We willen betere landelijke dekking, zodat iedere school een sterk netwerk dicht in de buurt heeft. Dat is gemakkelijker voor de contacten.”* Er is veel belangstelling bij scholen, dat was afgelopen jaar op een bijeenkomst in Amersfoort duidelijk. Smies: *“Veel scholen herkennen bij hun havoleerlingen specifieke kwaliteiten en zijn zoekende naar de wijze, waarop ze daarop in kunnen spelen. Havisten Competent kan een mooie opstap zijn om daar invulling aan te geven. Het is niet zo, ‘sluit je aan en je bent klaar’. Maar er liggen mogelijkheden en kansen.”* Groenewegen vult aan: *“En we hebben ambassadeurs die een gloedvol verhalen kunnen vertellen aan scholen die geïnteresseerd zijn. Het toeval wil dat de decaan van Thomas a Kempis, Jan Hoekzema¹, één van die ambassadeurs is.”*

¹ Jan Hoekzema vertegenwoordigt de VvSL bij vergaderingen met DUO.